

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยจัดเป็นประเทศที่ได้ชื่อว่ามีแหล่งน้ำตามธรรมชาติเป็นจำนวนมากทั้งที่เป็นแม่น้ำ ลำคลอง หนอง บึง และอ่างเก็บน้ำ จากสถิติพบว่าประเทศไทยมีแม่น้ำจำนวน 47 สาย หนองบึงธรรมชาติกว่า 8,000 แห่ง ตลอดจนอ่างเก็บน้ำประเภทต่างๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นอีกจำนวน 2,000 แห่ง รวมเป็นพื้นที่ทั้งสิ้น 6,500 ตารางกิโลเมตร จึงทำให้มีความอุดมสมบูรณ์จนมีค่ากล่าวในอดีตของความอุดมสมบูรณ์เกี่ยวกับประเทศไทยว่า “ในน้ำมีปลาในนามีข้าว” และ ภาคกลางของประเทศไทยว่าเป็นแหล่ง “อู่ข้าวอู่น้ำของประเทศ” เป็นต้น ซึ่งคำว่าในน้ำมีปลามักจะหมายถึงแหล่งน้ำจืดที่มีอยู่ทั่วประเทศในภูมิภาคต่างๆ จึงมีความอุดมสมบูรณ์ด้วยสัตว์น้ำนานาชนิด ซึ่งภาคกลางได้ชื่อว่าเป็นแหล่งปลาน้ำจืดขนาดใหญ่ของประเทศ เนื่องจากมีปลาที่เป็นสัตว์น้ำจืดเป็นจำนวนมากและหลายชนิด ที่รู้จักกันโดยทั่วไป ได้แก่ ปลาช่อน ปลาดุก โดยเฉพาะปลาดูคตะเพียนในอดีตเป็นปลาที่พระมหากษัตริย์พระองค์หนึ่งในสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีทรงโปรดเสวยมากที่สุดเนื่องจากมีรสชาติอร่อย เนื้อนุ่ม จนออกพระราชกำหนดห้ามราษฎรจับหรือรับประทานปลาดูคตะเพียน หากผู้ใดฝ่าฝืน มีบทลงโทษ คือ ปรับเป็นเงิน 5 ตำลึง หรือ 20 บาท (ประวัติศาสตร์การกินปลา. 2552 : ออนไลน์)

ด้วยเหตุผลดังกล่าว คำว่า “กินข้าว กินปลา” เป็นประโยคที่มีมาคู่กับสังคมไทยในเรื่องของการบริโภคมาเป็นเวลาช้านาน แต่ในปัจจุบันคำนี้ อาจจะได้ยินกันบ่อยครั้งนัก ด้วยปัจจัยหลายอย่างที่ทำให้ภาวะการกินของคนไทยเปลี่ยนไป เช่น อาหารมีราคาสูงขึ้นแต่คุณค่าด้านโภชนาการต่ำลง จนทำให้ผู้บริโภคมองข้ามอาหารชั้นเลิศที่อยู่ในบ้านของตนเอง และมีราคาถูกเหมาะสมกับภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบัน (ผู้จัดการออนไลน์. 2550 : ออนไลน์)

ในปี พ.ศ. 2549 – 2550 ที่ผ่านมารัฐกิจการเลี้ยงปลาน้ำจืดได้ขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว เนื่องจากพื้นที่การเลี้ยงที่มีประมาณเพิ่มมากขึ้น โดยปลาตัวหลักที่มีการเลี้ยงกันมากที่สุดคือปลานิล รองลงมาคือกลุ่มปลาดุกและปลาดูค ส่วนปลาที่บิทยานั้นมีการเลี้ยงกันจำนวนหนึ่ง แต่ยังไม่แพร่หลายมากนัก ซึ่งถือว่าเป็นปลาน้ำจืดที่ผู้บริโภคนิยมบริโภคเป็นอาหาร เนื่องจากเป็นปลาที่มีรสชาติอร่อยราคาไม่แพงจึงจัดเป็นปลาเศรษฐกิจที่สำคัญของตลาดภายในประเทศ (กรมประมง. 2552 : ออนไลน์) จากภาวะปัจจุบันอาหารการกินเปลี่ยนแปลงไป มีให้เลือกกินมากขึ้น ซึ่งจากผลการวิจัยพบว่าคนไทยมีปัญหาสุขภาพเพิ่มขึ้น โดยสิ่งที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดคือคนส่วนใหญ่มิ

น้ำหนักที่เพิ่มขึ้น ซึ่งส่งผลให้เกิดโรคต่างๆภายในร่างกายมากมาย เช่น โรคเบาหวาน ปวดตามข้อ โรคหัวใจ เป็นต้น จึงมีการส่งเสริมให้คนไทยบริโภคปลามากขึ้น เพราะปลาเป็นแหล่งโปรตีนคุณภาพดีราคาถูก และมีโอเมก้า-3 สูง ซึ่งจะช่วยลดความเสี่ยงในการเกิดโรคหลอดเลือดหัวใจอุดตัน ที่เป็นสาเหตุของโรคเบาหวานได้ (Mind & Care for Better Health & Life. 2552 : ออนไลน์)

แต่ด้วยสภาพเศรษฐกิจในภาวะปัจจุบันประชาชนมีรายได้น้อยลงและยังต้องประหยัดค่าใช้จ่าย ซึ่งมีผลมาจากโรงงานอุตสาหกรรมที่ปิดตัวลงจำนวนมาก พ่อค้า-แม่ค้าจึงมีช่องทางการจำหน่ายที่น้อยลง เนื่องจากผู้ที่เป็นลูกค้าส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ซื้อปลาเพื่อนำไปประกอบอาหารขาย หรือนำไปแปรรูปเป็นอาหารอย่างอื่น ทำให้ยอดขายของแต่ละร้านลดลง บางคนถูกเลิกจ้างงานจึงมาประกอบชีพค้าขายกันมากขึ้นจึงทำให้มีพ่อค้า แม่ค้าหน้าใหม่ๆเข้ามาทำการค้าขายมากขึ้น ซึ่งมีคู่แข่งมากขึ้นเกิดการแข่งขันที่มากขึ้น และยังเรื่องของฤดูกาลต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อตลาดปลาน้ำจืด เช่น ปลาจะขายดีในช่วงฤดูกาลของสะเดาหรือหน้าหนาว แต่กลับกันปลาจะขายไม่ดีเนื่องจากเป็นปลาที่มีไขมันมากทำให้อาหารที่ประกอบจากปลาขายเป็นไขได้ง่าย ฤดูกาลนอกจากจะทำให้ขายปลาบางชนิดได้ลดลงแล้ว ฤดูกาลยังทำให้มีคู่แข่งของตลาดปลาน้ำจืดเพิ่มมากขึ้นอีกด้วย เนื่องจากในบางฤดูกาลจะมีปลาจากแหล่งน้ำธรรมชาติชุกชุม ทำให้ปลาธรรมชาติมีราคาถูกซึ่งเป็นผลกระทบต่อราคาปลา ทั้งยังเรื่องของการแข่งขันทางด้านราคาที่ทำให้ พ่อค้า-แม่ค้า แต่ละรายได้รับกำไรที่น้อยลง นอกจากฤดูกาลแล้วที่เป็นผลกระทบต่อตลาดปลาน้ำจืดแล้วยังมีโรคระบาดต่างๆ ที่ทำให้ฟาร์มเลี้ยงปลาหรือบ่อปลาผลิตปลาได้น้อยลง ทำให้มีผลกระทบต่อต้นทุนในการซื้อปลาจำหน่าย ซึ่งทำให้พ่อค้าแม่ค้าที่ซื้อปลามาขายมีต้นทุนที่สูงขึ้น ทำให้มีกำไรน้อยลง

เนื่องจากเหตุการณ์ดังกล่าวที่เกิดขึ้นทำให้ร้านจำหน่ายปลาน้ำจืดแต่ละร้านได้รับผลกระทบ คือมียอดขายที่น้อยลง และได้รับกำไรที่น้อยลง เกิดภาวะการแข่งขันสูงขึ้นทำให้ลำบากต่อการทำกำไรของ พ่อค้า-แม่ค้า ผู้วิจัยจึงทำการวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมและการตัดสินใจซื้อปลาน้ำจืดของลูกค้า ในตลาดเจ้าพรหม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยศึกษาว่าผู้บริโภคมีพฤติกรรมการเลือกซื้อปลาน้ำจืดในแต่ละร้านอย่างไร รวมถึงศึกษาสภาพปัญหาในปัจจุบันและเพื่อนำผลที่ได้รับจากการวิจัยครั้งนี้ใช้เป็นแนวทางในการจัดการกลยุทธ์ในด้าน การตลาดและการบริการและสามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้มากที่สุด ซึ่งส่งผลให้ร้านจำหน่ายปลาน้ำจืดสามารถอยู่รอดได้ภายใต้สภาพเศรษฐกิจและการแข่งขันที่เพิ่มสูงขึ้นนี้ได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยพื้นฐานและพฤติกรรมการซื้อขายปลาน้ำจืดของลูกค้าในตลาดเจ้าพรหม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อศึกษาระดับการตัดสินใจซื้อปลาน้ำจืดของลูกค้าในตลาดเจ้าพรหม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
3. เพื่อเปรียบเทียบระดับการตัดสินใจซื้อปลาน้ำจืดของลูกค้าในตลาดเจ้าพรหม จำแนกตามปัจจัยพื้นฐาน และพฤติกรรมการซื้อขายปลาน้ำจืดของลูกค้า

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาพฤติกรรมและการตัดสินใจซื้อปลาน้ำจืดของลูกค้าในตลาดเจ้าพรหม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และแนวคิด ทฤษฎี รวมทั้งผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาพฤติกรรมและการตัดสินใจซื้อปลาน้ำจืดของลูกค้า ในตลาดเจ้าพรหม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยกำหนดขอบเขตด้านต่างๆ ดังนี้

1. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ลูกค้าที่ซื้อปลาน้ำจืดในตลาดเจ้าพรหม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

2.1 ตัวแปรอิสระ (Independent variable) ได้แก่

2.1.1 ปัจจัยพื้นฐานของลูกค้า ประกอบด้วย

2.1.1.1 เพศ

2.1.1.2 อายุ

2.1.1.3 ระดับการศึกษา

2.1.1.4 สถานภาพสมรส

2.1.1.5 อาชีพ

2.1.1.6 รายได้เฉลี่ยต่อเดือน

2.1.1.7 สมาชิกในครอบครัว

2.1.2 พฤติกรรมการซื้อปลาน้ำจืดของลูกค้า ประกอบด้วย

2.1.2.1 เหตุผลที่เลือกซื้อปลาน้ำจืดแห่งนี้

2.1.2.2 วัตถุประสงค์ในการซื้อปลาน้ำจืด

2.1.2.3 จำนวนเงินในการซื้อปลาน้ำจืดต่อครั้ง

2.1.2.4 ช่วงเวลาในการซื้อปลาน้ำจืดในตลาดเจ้าพรหม

2.1.2.5 ประเภทของปลาน้ำจืดที่ซื้ออยู่ในปัจจุบัน

2.1.2.6 การบริการของร้านปลาน้ำจืดในปัจจุบัน

2.2 ตัวแปรตาม (Dependent variable) ได้แก่

2.2.1 ระดับการตัดสินใจซื้อปลาน้ำจืดของลูกค้า ประกอบด้วย

2.2.1.1 ด้านผลิตภัณฑ์

2.2.1.2 ด้านราคา

2.2.1.3 ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย

2.2.1.4 ด้านการส่งเสริมการตลาด

2.2.1.5 ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

3. ขอบเขตด้านสถานที่ คือ ร้านจำหน่ายปลาน้ำจืดในตลาดเจ้าพรหม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

4. ขอบเขตด้านเวลา ใช้ระยะเวลาในการเก็บข้อมูลประมาณ 2 เดือน ตั้งแต่เดือนกันยายน - ตุลาคม พ.ศ. 2552

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงปัจจัยพื้นฐานและพฤติกรรมการซื้อขายปลาน้ำจืดของลูกค้าในตลาดเจ้าพรหม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อนำไปปรับปรุงและพัฒนารูปแบบการจำหน่ายปลาน้ำจืดต่อไป

2. ทำให้ทราบถึงระดับการตัดสินใจซื้อปลาน้ำจืดของลูกค้านในตลาดเจ้าพรหม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อนำไปเป็นข้อมูลว่าลูกค้าต้องการซื้อปลาชนิดใดบ้าง

3. ทำให้ทราบผลการเปรียบเทียบระดับการตัดสินใจซื้อปลาน้ำจืดของลูกค้านในตลาดเจ้าพรหม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามปัจจัยพื้นฐานและพฤติกรรมการซื้อปลาน้ำจืดของลูกค้า

4. สามารถนำผลการวิจัยที่ได้ไปใช้ประโยชน์โดยเป็นแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงรูปแบบการบริหารจัดการร้านจำหน่ายปลาน้ำจืดให้ตรงกับความต้องการของลูกค้าในปัจจุบัน เพื่อความอยู่รอดและสร้างความได้เปรียบเหนือคู่แข่งที่เพิ่มมากขึ้น

นิยามศัพท์เฉพาะ

ในการวิจัยครั้งนี้ นิยามศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย พฤติกรรมและการตัดสินใจซื้อปลาน้ำจืดของลูกค้านในตลาดเจ้าพรหม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีดังนี้

ปัจจัยพื้นฐานของลูกค้า หมายถึง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับบุคคลที่มีพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อปลาน้ำจืด ในตลาดเจ้าพรหม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และสมาชิกในครอบครัว

พฤติกรรมการซื้อปลาน้ำจืดของลูกค้า หมายถึง พฤติกรรมในการซื้อปลาน้ำจืดของลูกค้าจากร้านจำหน่ายปลาน้ำจืด ในตลาดเจ้าพรหม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้แก่ เหตุผลที่เลือกซื้อปลาน้ำจืดแห่งนี้ วัตถุประสงค์ในการซื้อปลาน้ำจืด จำนวนเงินในการซื้อปลาน้ำจืดต่อครั้ง ช่วงเวลาในการซื้อปลาน้ำจืดในตลาดเจ้าพรหม ประเภทของปลาน้ำจืดที่ซื้ออยู่ในปัจจุบัน และการบริการของร้านปลาน้ำจืดในปัจจุบัน

เหตุผลที่เลือกซื้อปลาน้ำจืดแห่งนี้ หมายถึง ได้แก่ เหตุผลที่ลูกค้าใช้ในการตัดสินใจเลือกซื้อปลาน้ำจืด จากร้านจำหน่ายปลาน้ำจืด ในตลาดเจ้าพรหม ได้แก่ การมีปลาหลายชนิด มีราคาถูกกว่าที่อื่น มีคนแนะนำมา และมีปลาน้ำจืดที่ตรงตามต้องการ

วัตถุประสงค์ในการซื้อปลาน้ำจืด หมายถึง สิ่งที่ลูกค้ามุ่งหวังในการเข้ามาซื้อปลาน้ำจืดในร้าน ได้แก่ นำไปเพื่อบริโภค จำหน่ายต่อแบบสด นำไปประกอบอาหารจำหน่าย และปล่อยเพื่อทำบุญ

จำนวนเงินในการซื้อปลาน้ำจืดต่อครั้ง หมายถึง จำนวนเงินที่ลูกค้าซื้อปลาน้ำจืดในร้านจำหน่ายปลาน้ำจืด ในตลาดเจ้าพรหม ได้แก่ ต่ำกว่า 50บาท 51 – 100 บาท 101 – 200 บาท และ 201 บาทขึ้นไป

ช่วงเวลาในการซื้อปลาน้ำจืด หมายถึง ช่วงเวลาที่ลูกค้ามาซื้อปลาน้ำจืดจากร้านจำหน่ายปลาน้ำจืด ในตลาดเจ้าพรหม ได้แก่ เวลา 01.00 – 03.00 น. 03.01 – 05.00 น. 05.01 – 07.00 น. 07.01 – 09.00 น. และ 09.01 – 11.00 น.

ประเภทของปลาน้ำจืด หมายถึง ชนิดของปลาน้ำจืดที่จำหน่ายในร้าน ได้แก่ ปลาอุก ปลานิล ปลาสร้อย ปลาหมอสี ปลาขี้ตัง และปลาช่อน

การบริการของร้านปลาน้ำจืด หมายถึง บริการที่มีให้กับลูกค้าที่ซื้อปลาน้ำจืดในร้าน ได้แก่ บริการหั่นปลาเป็นชิ้น บริการส่งจิ้งหรีดของลูกค้า บริการส่งถึงร้านของลูกค้า บริการรับส่งปลาทางโทรศัพท์ และบริการรับส่งปลาล่วงหน้า

การตัดสินใจซื้อปลาน้ำจืดของลูกค้า หมายถึง การตัดสินใจเลือกซื้อปลาน้ำจืดของลูกค้าจากร้านจำหน่ายปลาน้ำจืด ในตลาดเจ้าพรหม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยพิจารณาจาก ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด และด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

ด้านผลิตภัณฑ์ หมายถึง มีปลาน้ำจืดให้เลือกหลายชนิด ปลาน้ำจืดที่จำหน่ายตรงตามความต้องการของผู้บริโภค ปลาน้ำจืดมีความสด ใหม่ ทุกวัน ปริมาณปลาน้ำจืดที่จำหน่ายมีเพียงพอต่อความต้องการของผู้บริโภค และขนาดของปลาน้ำจืดมีความหลากหลาย

ด้านราคา หมายถึง ปลาน้ำจืดที่จำหน่ายมีราคาถูกและเหมาะสมกับคุณภาพ ความเหมาะสมของราคากับขนาดของปลาน้ำจืด ราคาปลาน้ำจืดที่จำหน่ายมีความยุติธรรม ส่วนลดของราคาเมื่อซื้อในปริมาณที่มาก และปลาน้ำจืดที่จำหน่ายมีราคาถูกกว่าตลาดอื่น

ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย หมายถึง ท่าเลที่ตั้งร้านจำหน่ายปลาน้ำจืดสามารถมองเห็นได้ชัดเจน ร้านจำหน่ายปลาน้ำจืดอยู่ในตลาดที่ผู้บริโภคเดินทางได้สะดวก การจัดวางชนิดของปลา

น้ำจืดทำให้ผู้บริโภคสังเกตได้ง่าย มีบริการถอดเกร็ด หั่นชิ้นปลา ฯลฯ ให้กับผู้บริโภคตามความต้องการ และเวลาเปิด-ปิดในการให้บริการมีความเหมาะสม

ด้านการส่งเสริมการตลาด หมายถึง ผู้ขายมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ยิ้มแย้ม แจ่มใส เป็นกันเองกับลูกค้า มีบริการจัดส่งสินค้า (ปลาน้ำจืด) เมื่อซื้อในปริมาณที่มาก ชื่อเสียงของร้านที่จำหน่ายปลาน้ำจืดน่าเชื่อถือและเป็นที่ยอมรับ ผู้ขายสามารถให้คำแนะนำกับผู้บริโภคเกี่ยวกับปลาน้ำจืดแต่ละชนิดได้ และสามารถให้ลูกค้าเลือกปลาน้ำจืดได้ตามความต้องการ

ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ หมายถึง ที่ตั้งของร้านที่จำหน่ายปลาน้ำจืดสังเกตได้ง่าย ความสะอาดของบริเวณหน้าร้านที่จำหน่ายปลาน้ำจืด การจัดวางชนิดของปลาน้ำจืดสังเกตได้ง่าย แบ่งตามชนิดอย่างชัดเจน บรรยากาศโดยรวมของร้านที่จำหน่ายปลาน้ำจืด มีอากาศถ่ายเทได้ดี ไม่อับชื้น และมีการจัดการของเสีย (เกร็ด เครื่องในปลา) เพื่อไม่ให้ส่งกลิ่นรบกวน

พ่อค้า-แม่ค้า หมายถึง ผู้ที่เข้ามาทำการจำหน่ายปลาน้ำจืดในตลาดเจ้าพรหมซึ่งเป็นการแลกเปลี่ยนสินค้ากับเงินตรากับลูกค้า

ตลาด หมายถึง สถานที่ที่มีผู้ซื้อและผู้ขายมาพบกัน เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการต่างๆ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้หมายถึงตลาดเจ้าพรหม

ตลาดเจ้าพรหม หมายถึง ตลาดสดที่ทำการจำหน่ายสินค้าต่างๆ ทุกประเภท ตั้งอยู่ ตำบลหอรัตนไชย อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ปลาน้ำจืด หมายถึง ปลาที่อาศัยอยู่ในแหล่งน้ำจืดหรือปลาที่มีการเพาะเลี้ยงในแหล่งน้ำจืดต่างๆ เช่น แม่น้ำ ลำคลอง หนอง บึง และในที่นี้หมายถึง ปลาดุก ปลานิล ปลาสวาย ปลาช่อน ปลาทับทิม เป็นต้น

ลูกค้า หมายถึง ผู้ที่ซื้อปลาน้ำจืดชนิดต่างๆ จากร้านจำหน่ายปลาน้ำจืดในตลาดเจ้าพรหม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อไปบริโภค หรือจำหน่ายต่อแบบสดตลอดจนนำไปประกอบอาหารเพื่อจำหน่าย และนำไปปล่อยเพื่อทำบุญ